

Koulutuspolun nivel- ja siirtymävaiheet Pohjois-Pohjanmaalla (Tarkastelussa alle 29-vuotiaat)

TAMMIKUU 2019

Pohjois-Pohjanmaan Elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmän katsaus

Johdanto

Tämä katsaus pohjautuu Pohjois-Pohjanmaan Elinikäisen ohjauksen (ELO) yhteistyöryhmän¹ työskentelyyn ja näkemyksiin. Vastauksia on kerätty yhteistyöryhmän jäseniltä sekä Webropol-kyselyllä (marras-joulukuu 2018, 8 vastausta) että yhteisellä työskentelyllä kokouksessa (10.1.2019, 11 osallistujaa) ja alueen ELO-toimijaverkostolta Facebook-ryhmässä² (tammikuu 2019, 4 vastausta). Katsaus on moniääninen, jotta kaikki näkemykset pääsevät esiin. Saattaa siis olla, että osin asiantuntijoiden näkemykset ovat keskenään ristiriitaisia: yksi kiittelee hyvin sujuvia palveluja, kun toinen näkee palvelukentässä puutetta.

Katsaus on myös vastaus Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi)³ valtakunnalliseen kyselyyn koulutuspolun nivel- ja siirtymävaiheista, joka toteutettiin marras-joulukuussa 2018. Kyselyn pohjalta Karvi laatii arviointiraportin aiheesta.

Katsaukseen näkemyksiään ovat antaneet seuraavat tahot: Opintokeskus Sivis (vapaa sivistystyö), Oulun kaupunki (peruskoulu ja sivistys- ja kulttuuripalvelut / Ohjaamo-toiminta), Ammattiopisto Luovi (amatillinen erityisoppilaitos), Oulun Ammattikorkeakoulu, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto (osaamisen kehittämisen palvelut, ammatinvalinnanohjaus ja Ohjaamo-toiminnan koordinointi), Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus (ELO-asiantuntija), Pohjois-Suomen aluehallintovirasto (nuorisotoimi), Oulun läänin opinto-ohjaajat ry, Oulun yliopisto (täydentävien opintojen keskus TOPIK) sekä ohjaustyötä tekevät henkilöt yläkoulusta, lukiosta, ammatillisista opinnoista ja hanketyöstä.

Katsauksessa pohditaan sitä, millaisia nivel- ja siirtymävaiheita edistäviä tekijöitä ja käytäntöjä maakunnassamme on ja mitkä tekijät aiheuttavat haastetta ja kehittämistarvetta. Tämä katsaus ei perustu suoraan tilastoihin ja tutkittuun tietoon, vaan ELO-yhteistyöryhmän jäsenten tietämykseen ja yhteiseen keskusteluun aiheesta. Jokainen ELO-yhteistyöryhmässä organisaatiotaan edustava henkilö toki tuntee oman toimialansa tilastot ja tutkimustiedon ja tuo keskusteluun niistä tietämystään.

¹ Tietoa Pohjois-Pohjanmaan Elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmästä eli ELO-ryhmästä löydät [ELO-torilta](#). Ryhmän toiminnan lähtökohtia ja kokoonpano on kuvattu ”ELO toimintasuunnitelma Pohjois-Pohjanmaa” –tiedostossa.

² Facebook-ryhmä ”Ohjausverkosto Pohjois-Pohjanmaa” kokoaa yhteen alueen ohjaustoimijoita monialaisesti. Ryhmässä on tammikuussa 2019 noin 220 jäsentä.

³ Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi: <https://karvi.fi/>

Pohjois-Pohjanmaan keskeisimmät ominaispiirteet koulutuspolun nivel- ja siirtymävaiheiden kannalta

Edistävät tekijät

Pohjois-Pohjanmaa on suuri maakunta, jonka alueella on paljon koulutusta tarjolla: niin tutkintotavoitteista kuin muutakin tarjontaa, esim. vapaan sivistystyön kautta. Koulutustarjonta on varsin kattavaa. Myös asunto-tilanne on kohtuullinen niille, jotka muuttavat opintojen perässä alueella. Alueella vallitseva koulumyönteisyys vaikuttaa mm. siihen, että peruskoulun päättäneet hakeutuvat aktiivisesti toisen asteen koulutukseen – myös yhteishaun rajaaminen suosimaan peruskoulun päättäviä nuoria on parantanut tilannetta.⁴ Nuorten osuus väestörakenteessa on suuri⁵. Alueellamme toimivat opinto-ohjaajat ovat päteviä ja ohjaus on laadukasta. Ohjausosaaminen kehittyy jatkuvasti tarjolla olevan ohjausalan koulutuksen ansiosta sekä esimerkiksi useiden ohjausta kehittävien hankkeiden vaikutuksesta. Erilaisissa nivel- ja siirtymävaiheissa ohjaustyötä tekevien määrä kasvaa, mm. Ohjaamojen myötä, joita on käynnistetty viime vuosina maakunnan alueella useita.

Koulutuksen järjestäjät tekevät tiivistä yhteistyötä nuorten palveluissa toimivien verkostojen kanssa. Nivelvaiheyhteistyö toimii hyvin, esimerkiksi siirtolomakkeet toiselle asteelle ja NOPO eli nivelvaiheen opinto-ohjaustoiminta⁶ ovat hyviä käytäntöjä. Ammatillisiin oppilaitoksiin on hyvät mahdollisuudet tutustua. Peruskoulun ja ammatillisen koulutuksen välillä vallitsee hyvä yhteistyön henki.

Pohjois-Pohjanmaan alueella on hyvin ESR-rahoitusta siirtymävaiheisiin, joihin on oma erityistavoitteensa toimintalinjalla 4 (erityistavoite 9.1: Siirtymävaiheita ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevien palveluiden parantaminen). Rakennerahastokaudella 2014-2020 on tämän erityistavoitteen hankkeisiin myönnetty rahoitusta yli 10 miljoonaa euroa. Erityistavoitteessa on käynnistynyt yli 40 maakunnan alueella toimivaa hanketta⁷. Hanke-toiminnalla edistetään ja kehitetään merkittävästi nivel- ja siirtymävaiheiden palveluja.

Rajoittavat tekijät

Nuorten ja nuorten aikuisten suuri määrä alueellamme tuo myös haasteita. Suuren maakunnan alueella maantieteelliset etäisyydet ovat pitkät. Koulutustarjonta, palvelut ja työpaikat keskittyvät erityisesti Ouluun ja muihin suurempiin keskuksiin⁸. Peruskoulun päättävät nuoret eivät kaikki ole valmiita muuttamaan pois kotoa ja aloittamaan itsenäistä elämää. Tällöin on helpompi jäädä kotiin tai valita lähellä kotia oleva oppilaitos tai ala, joka ei kuitenkaan välttämättä vastaa omia toiveita. Toisen asteen asuntolapaikoista on myös pulaa. Keskuk-sissa koulutuksiin on paljon hakijoita, eivätkä kaikki pääse haluamalleen alalle. Joukkoliikenne Oulun seudun ulkopuolella ei tue tai edes mahdollista kulkemista opintoihin kotoa käsin.

Nivelvaiheiden prosessit eivät toimi vielä riittävän hyvin tukea tarvitsevien osalta. Haastetta luo myös se, että nivelvaiheet eivät ole oikein ”kenenkään heiniä”, vaan näyttäytyvät väliin jäävinä aukkoina muutoin kattavassa

⁴ Vuonna 2018 Oulussa peruskoulun päätti 2234 nuorta. Heistä syksyllä 2018 sijoittui opintoihin, valmennuksiin, työharjoitteluun tai työelämään 2209 nuorta = 98,88%. Nuorista 1263 aloitti lukion (56,5%), 830 ammatilliset opinnot (37,2%). Muita jatkosijoittumisia olivat mm. 10. luokka, VALMA- ja TELMA-koulutukset ja kansanopistojen yleissivistävät linjat. 5 nuorta oli muuttanut ulkomaille, 15 nuorta ei ollut työssä eikä koulussa ja 5 nuoren kohdalla ei ollut tietoa tilanteesta.

⁵ Pohjois-Pohjanmaan liiton kokoamista tiedoista käy ilmi, että Pohjois-Pohjanmaan väestöstä oli 16-29 -vuotiaita 17,7% vuonna 2016.

⁶ Lisätietoa Oulun kaupungin NOPO-toiminnasta: https://www.ouka.fi/oulu/kehittamishankkeet/etusivu/-/asset_publisher/2fVr/content/nopot-nuoren-tukena/50266

⁷ Rakennerahastotietopalvelusta saa [listan](#) kaikista Pohjois-Pohjanmaan ESR:n erityistavoite 9.1:n hankkeista kuluvalta rakennerahastokaudelta.

⁸ Vuoden 2016 lopussa Oulun väkiluku oli 48,8% koko maakunnan väestöstä. Ennusteiden mukaan osuuden arvioidaan kasvavan esimerkiksi vuoteen 2030 mennessä 54,3 prosenttiin. Lähde Pohjois-Pohjanmaan liiton kokoama [katsaus](#).

ohjauspalvelujen järjestelmässä. Kun nivel- ja siirtymävaiheiden puutteellisia ohjauspalveluja paikataan hanketoiminnalla, pitkäjänteisyys ja palvelujen tunnettuus kärsivät. Edes ohjaajaverkosto ei aina tunne alueella käynnissä olevia hankkeita ja niiden tuottamia palveluja.

Nuorten hyvinvointi maakunnassa polarisoituu ja syrjäytyneiden määrä kasvaa. Jonot lasten ja nuorten psykiatriin palveluihin ovat pitkät, psyykkistä tukea on heikosti saatavilla. Peruskoulun oppilaanohjaajien jaksaminen huolestuttaa suuresta työmäärästä johtuen, samoin lukiossa opinto-ohjaajalla saattaa olla liikaa ohjattavia. Lukion jälkeen osa opiskelijoista haluaa pidemmän ajan pohtiakseen jatko-opintojaan, jolloin välivuosi tai useampi viivästyttää siirtymää jatko-opintoihin.

Oppilaitosten ja yritysten yhteistyössä on vielä paljon kehitettävää. Yritysten asenne palkata vain täysin valmiita, valmiiksi koulutettuja ja päteviä työntekijöitä vaikeuttaa nuorten työllistymistä. Alueella on paljon pieniä ja keskisuuria yrityksiä, joissa ei ole ehkä osaamista, aikaa tai muita resursseja opettaa työtä sellaiselle, jolta puuttuu kokemusta. Maakunnan työllisyystilanne on kohtalainen, mutta nuorten työttömyys on korkealla⁹. Työllistyminen opiskelupaikkakunnalle on vaikeaa kilpailusta johtuen. Sekä koulutusten että työpaikkojen osalta maakunnassa on kohtaanto-ongelma.

Pohjois-Pohjanmaan keskeisimmät haasteet ja kehittämistarpeet eri nivel- ja siirtymävaiheissa

Peruskoulun jälkeinen siirtymävaihe

Tämä nivelvaihe on yksi herkimmistä vaiheista nuoren elämässä. Monelle nuorelle on aivan liian aikaista päättää, mihin kouluun jatkaisi. Silloin lukio on hyvä vaihtoehto, mutta ei niille, joille peruskoulun reaaliaineet tuottivat heikot arvosanat. Moni nuori valitsee kuitenkin lukion, koska se löytyy usein läheltä kotia ja antaa toisaalta myös aikaa pohtia alanvalintaa pitempään. Vanhemmat eivät ole valmiita lähettämään alaikäistä toiselle paikkakunnalle opiskelemaan, eikä nuori itsekään ole aina valmis itsenäistymään näin varhain. Koulutusjärjestelmä pakottaa nuoret valitsemaan isoista asioista, joilla on suuret vaikutukset heidän elämäänsä. On tärkeää huolehtia, ettei yksikään nuori jää yksin tässä elämänvaiheessa.

Haasteita tähän nivelvaiheeseen tuo juuri se, että lukio valitaan siksi, ettei osata valita muutakaan, vaikei teoreettinen opiskelu kiinnostaisikaan. Pohjois-Pohjanmaalla pitkät välimatkat ja ammatillisen koulutuksen keskittyminen suuriin keskuksiin tuo erityisen haasteen – lukio voidaan valita myös siksi, ettei tarvitse muuttaa pois kotoa näin varhain. Kaksoistutkintojen suorittamista tulisi sujuvoittaa.

Peruskoulun päättävillä nuorilla on vähänlaisesti tietoa ja kokemusta eri aloista ja ammateista. TET-jaksot suoritetaan siellä, mistä saa paikan, ei siellä mikä hyödyttäisi oman kiinnostuksen selvittelyä parhaiten. Myös tutustumiskäyntejä työpaikoille olisi hyvä olla tarjolla yläkoulussa jo 7. luokalta lähtien, TET-jaksojen lisäksi. Peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen yhteistyötä tulisi vielä kehittää, samoin kuin nuorten ja heidän vanhempiansa tietoisuutta eri aloista, koulutuksista ja työelämän vaatimuksista. Peruskoulun ohjauksessa tulisi nostaa työelämätaidot ja uraohjaus keskiöön. Peruskoulun oppilaanohjaajien työmäärän pelätään olevan liian suuri, jotta he pystyisivät vastaamaan näihin vaatimuksiin. Suosituksia sopivasta ohjattavien määrästä oppilaanohjaaja kohden on olemassa, mutta ne ylittyvät. Näin ohjauksessa ei jää riittävästi aikaa siirtymävaiheen yhteistyöhön toiseen asteen kanssa. Työnjakoa oppilaanohjaajien ja ammatillisen koulutuksen ryhmänohjaajien välillä tulisi kehittää. Nuoren tulisi saada jo peruskoulussa tukea psyykkiselle hyvinvoinnilleen varhaisessa vaiheessa, samoin oppimisvaikeudet tulisi tunnistaa mahdollisimman varhain. Näihin liittyvää tiedonsiirtoa tulisi myös sujuvoittaa. Kaiken kaikkiaan katsotaan, että nivelvaiheen ohjaus ontuu ja sitä tulisi kehittää.

⁹ Pohjois-Pohjanmaa, joulukuun 2018 [työllisyyskatsaus](#)

Alueella huolestuttaa myös opiskelupaikkojen määrän ennakointi: kun alueemme on ikärakenteeltaan nuori, miten tämä huomioidaan laskettaessa opiskelupaikkojen määrää suhteessa ikäluokkien nuoriin?

Alueelta nostetaan esiin myös paljon hyvää tähän nivelvaiheeseen liittyen. Oulun kaupungin hanketyössä kehittämä NOPO eli nivelvaiheen opinto-ohjauksen toiminta on jatkanut hankkeen päätyttyä ja saa paljon kiitosta. NOPO-toiminnan laajentaminen toisi kaivattua ohjausresurssia ja –osaamista tähän nivelvaiheeseen. ESR-rahoituksen kautta alueella on myös ollut ja on edelleen käynnissä lukuisia hyviä hankkeita, mm. Vetovoimama¹⁰, joka kehittää erityisen ja vaativan erityisen tuen hakijapalveluita. Kiitosta saavat myös toisen asteen oppilaitosten avointen ovien tapahtumat, koulutuskokeilut ja –tutustumiset, VALMA-koulutus¹¹, etsivä nuorisotyö¹², Ohjaamot¹³ ja ylipäätään yhteistyö peruskoulun ja toisen asteen välillä.

Toisen asteen jälkeinen siirtymävaihe

Tämäkään siirtymävaihe ei ole helppo. Vaikka toisen asteen opintojen aikana onkin aikuistunut melkoisesti, ei itselle mieluisia koulutuspaikkoja ole aina saatavilla ja työllisyystilanne on nuorilla haastava ja suhdanneherkkäkin. Nuoreen kohdistuvat odotukset ovat kovia, pitäisi edetä ja saavuttaa jotain. Nuoria tulee tukea valinnoissaan ja turvallisen aikuisen tuki onkin välttämätöntä, jotta nuori uskaltaa kokeilla rajojaan ja mahdollisuuksiaan aikuisen elämässä.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa sekä erilaisten oppimisympäristöjen tunnistamisessa on vielä kehitettävää. Viranomaistyö tässä siirtymävaiheessa on putkimaista. Yritysten ja oppilaitosten yhteisiä foorumeita ja yhteistyötä tulee kehittää. Kohtaanto ei toimi ja siihen tarvitaan uusia toimenpiteitä, ainakin työttömien nuorten ja avoimien työpaikkojen osalta. Osatyökykyisten mahdollisuudet tulee huomioida paremmin. Osatyökykyisiä on myös lukion jälkeen, kun nuoren voimat ovat lopussa ja opiskelu kokopäiväisesti ei ole mahdollista tai edes kiinnostavaa.

Ammatillisen koulutuksen jälkeen opiskelijaa mietityttää, miten osaaminen (esim. matematiikka) riittää korkeakouluun siirtymisessä. Työelämään siirtyvällä opiskelijalla voi olla tunne, ettei hänellä ole riittävää osaamista eikä hän näin ollen uskalla hakea työpaikkoja ja saattaa säikähtää työelämän (ja työpaikkailmoitusten) vaatimuksia jopa niin, että harkitsee alanvaihtoa. Verkostoa mietityttääkin, antaako ammatillinen opetus riittävästi osaamista ja pätevyyttä työelämään siirtymiseksi? Löytyykö työssäoppimisaikaa riittävästi? Onko työpaikoilla aikaa ja osaamista kouluttaa opiskelijoita? Opetetaanko työelämätaitoja riittävästi?

Nuorten sijoittumisessa työelämään katsetta tulee kääntää myös alueen työpaikkoihin. Ovatko rekrytointimenetelmät ja –asenteet modernit ja ajan tasalla, nuoret huomioivia? Kuinka valmiita yritykset ovat kouluttamaan itse ”sen viimeisen silauksen”, jotta saavat juuri itselleen sopivaa työvoimaa? Alueen korkea nuorisotyöttömyys osoittaa, että vastavalmistuneen on vaikea saada työpaikkaa ilman alan työkokemusta. Voisiko vapaaehtoistyö tarjota jotain uutta, auttaa työllistymisessä? Tunnistetaanko sen tuoma osaaminen?

Lukion jälkeen monella nuorella on edelleen liian vähän tietoa ammateista ja oma alan valinta epäselvä. Voi olla, että opinto-ohjaaja on esitellyt lähinnä korkeakouluopintoja, vaikka ne eivät sovellu kaikille eivätkä kaikkia kiinnosta. Ammatilliseen koulutukseen haku saatetaan nähdä noloksi, kun ”kuuluisi” mennä korkeakouluun, myös vanhemmat kokevat painetta tähän suuntaan. Lukion uraohjausta tulisi kehittää ja tarjota myös lukiolaisille kokeiluja, jotta alat tulisivat tutummaksi ja niitä voisi reflektoida oman kokemuksen kautta jatkopohdintojen siivittäjäksi.

¹⁰ Ammattiopisto Luovin [Vetovoimama-hanke](#)

¹¹ Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus [VALMA](#)

¹² Etsivä nuorisotyö Aluehallintoviraston sivuilla: <https://www.avi.fi/web/avi/etsiva-nuorisotyö>

¹³ Valtakunnalliselta sivulta [Ohjaamot.fi](#) löydät kaikki Suomen Ohjaamot

Lukion pakollinen opinto-ohjaus näyttää isolta ongelmalta, sillä se on harvoin oikea-aikaista ja vastaa juuri sen hetkiseen nuoren tarpeeseen. Keskeinen ja olennainen kysymys onkin, millaista ohjausta nuoret kokevat tarvitsevansa, ja mistä he jäävät paitsi. Moni lukiolainen ei hakeudu lainkaan ohjaukseen lukion aikana, ellei siihen ole velvoitetta. Samat nuoret kommentoivat lukion jälkeen, että eivät saaneet ohjausta. Myös lukion tehtävä työelämätaitojen opettamisesta on haasteellinen: mikä on riittävästi? Nuoret pitävät työelämätaitojen oppimisen paikkana ammatillista koulutusta tai korkeakoulua, eikä monellakaan lukiolaisella ole riittävästi motivaatiota työelämätaitojen opetteluun, koska eivät näe itseään työelämässä vielä lukion jälkeen.

Alueella mietityttää se, miten lukioiden yhdistymiset tulevat vaikuttamaan opiskelijavirtoihin ja keskiarvoihin. Myös alueen palveluverkosto on pirstoutunut, tekijöitä ja resursseja on enemmän kuin koskaan, mutta toisistaan hajallaan. Epätietoisuus vaivaa maakuntamallin alla, mitä tulee tapahtumaan? Amisreformin vaikutukset koulutuksen vaikuttavuuteen ovat vielä kysymysmerkki ja mietityttää, ovatko oppilaitokset valmiita kantamaan vastuuta opiskelijoiden jatkosijoittumisesta.

Alueella on paljon hanke- ja muuta kehittämistoimintaa: sekä valmistelemassa siirtymää toisen asteen opintojen aikana että juuri tässä siirtymävaiheessa. Hyviä käytäntöjä ja toimijoita mainitaan lukuisia: Duunittamo, SÖPU-hanke, K2K-kaveritoiminta, SUJUVA opintopolku lukiolaisesta akateemiseksi asiantuntijaksi, Nuoret töihin ja Nuoret kohti töitä –pilotit, Ohjaamot, Työelämätaidot esiin, OSATA, 362/12 –hanke, Osovat taidot, CompLeap, ForeAmmatti, Työmarkkinatorin kehittämistyö.¹⁴ Tämä moninaisuus aiheuttaa myös suuria haasteita palveluiden koordinoinnille: kuinka edes siirtymävaiheen ohjaustyötä tekevät pysyisivät tietoisina, mitä kaikkea alueella tapahtuu, apua tarvitsevista nuorista puhumattakaan? Kuinka hyvät käytännöt saadaan tehokkaasti jakoon, kaikkien hyödyksi?

Korkeakoulutuksen jälkeinen siirtymävaihe

Maakunnassa etenkin Oulun alueelle on kasautunut paljon korkeakoulutusta ammattikorkeakoulun ja yliopiston myötä. Tämä keskittymä houkuttaa työnantajia alueelle, mutta aiheuttaa myös kilpailua työpaikoista vastavalmistuneiden kesken. Vastavalmistunut voi joutua ”hakemaan vauhtia” uralleen Oulun ulkopuolelta, esim. kauempaa maakunnasta. Pääkaupunkiseutu ja Tampereen seutu vetävät puoleensa korkeakoulutettuja Oulusta, eivätkä nämä lähtijät aina palaa takaisin alueelle. Tämä koulutettujen muutto pois alueelta on nostettu esiin huolenaiheena, mutta työpaikkojen puuttuessa ratkaisun avaimet ovat vähissä.

Korkeakoulusta vastavalmistuneet epäilevät osaamistaan eivätkä tiedä, mitä työtä uskaltaisivat hakea. He eivät aina ymmärrä käsitettä ”soveltuva korkeakoulututkinto” tai osaa soveltaa sitä omalle kohdalleen. Uraohjauksen merkitystä tulisi vahvistaa korkeakoulutuksessa niin, että se kulkisi läpi opintojen reflektointina, työelämään linkittyvinä harjoitteluina ja projektitoiminä. Myös konkreettinen osaaminen esim. työnhakuun ja yrittäjyyteen olisi tarpeen. Nämä korostuvat erityisesti akateemisilla generalistialoilla, joilta ei valmistuta selkeästi tiettyyn ammattiin. Humanistien ja kasvatustieteilijöiden asema saattaa olla Oulussa erityisen haastava, onhan kaupunki melko kovan teknologiakaupungin maineessa. On tärkeää, että alueella on tarjolla pätevöitymiskoulutusta korkeakoulutetuille, esim. opettajakoulutusta. Korkeakoulutuksessa olisi myös tärkeää luoda opiskelijoille vahva ammatti- tai osaamisidentiteetti, joka puolestaan luo pohjaa oman osaamisen soveltamiseen ja joustavuuteen. Kuinka tällainen vahva identiteetti voitaisiin luoda opintojen aikana? Alueella on palveluita tarjolla alle 30-vuotiaille nuorille aikuisille melko hyvin. Alueen nuoren ikärakenteen vuoksi tähän kohderyhmään panostetaan. Siirtymää sujuvoittamassa on myös useita hankkeita ja toimintoja, kuten Nuoret töihin –pilotti, Amkista uralle, Toteemi, Terwa-akatemia, Työpeda ja Urasampo.¹⁵ Oppilaitoksen ja työnantajien välinen yhteistyö saa myös kiitosta.

¹⁴ Löydetty linkit mainittuihin hankkeisiin ja toimintamalleihin: [Duunittamo](#), [SÖPU-hanke](#), [K2K-kaveritoiminta](#), [SUJUVA opintopolku lukiolaisesta akateemiseksi asiantuntijaksi](#), [Nuoret töihin](#) ja [Nuoret kohti töitä](#) –pilotit, Ohjaamot, Työelämätaidot esiin, [OSATA](#), [362/12 –hanke](#), Osovat taidot, [CompLeap](#), [ForeAmmatti](#), [Työmarkkinatorin kehittämistyö](#).

¹⁵ Löydetty linkit mainittuihin hankkeisiin ja toimintamalleihin: [Amkista uralle](#), [Toteemi](#), [Terwa-akatemia](#), [Työpeda](#) ja [Urasampo](#).

Siirtymät työelämästä ja työttömyydestä koulutukseen

Työelämästä koulutukseen

Maantieteellisesti laajan maakunnan alueella opintojen saatavuus omalla paikkakunnalla tai alueella voi olla haastavaa. Perhe ja työpaikan sijainti rajoittavat kulkemismahdollisuuksia opintoihin. Myös opintojen rahoitus on ratkaistava, ja tiedon ja ohjauksen puute vaikeuttaa asiaa. Työssä olevat tarvitsevat lisää tietoa ammateista, työtehtävistä ja työllisyystilanteesta.

Aikuisen elämässä on monenlaisia vastuita ja velvollisuuksia. Aikuisilla on usein rohkeuden puutetta muuttaa elämänsä ja uransa kulkua, vaikka halua olisikin. Luottamuksen puute tulevaisuuteen ja töiden löytymiseen ehkä ihan uudelta alalta hillitsevät toiveiden toteuttamisen haluja. Osaavalla ohjauksella voitaisiin rohkaista ja luoda uskoa tulevaan ja näin myös edistää ammatillista liikkuvuutta. Myös uraohjausprosessiin kytkeytyvillä erilaisilla kokeilu- ja tutustumismahdollisuuksilla voitaisiin madaltaa kynnystä tehdä uraan liittyviä päätöksiä. Esim. paremmat mahdollisuudet virkavapaisiin tai työlomiin tarjoaisivat mahdollisuuden kokeilla toista työtä ilman, että täytyy ensin irtisanoutua omasta työstään.

Lakisääteinen opintovapaa on heikosti tunnettu työntekijöiden keskuudessa. Työpaikoilla ei juurikaan ole saatavilla ohjausta ja neuvontaa oman osaamisen kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen liittyen. Pohjois-Pohjanmaan pk-yritysvaltainen työelämä ei kykene tarjoamaan työntekijöilleen ohjausta lainkaan samoin kuin isommat yritykset, joissa osaamisen kehittämiseen ja urasuunnitteluun jo panostetaan. Työelämässä olevat eivät myöskään tunne maksuttomia TNO-palveluita. Toisaalta opintovapaan¹⁶ määrä ja kesto vaihtelevat eivätkä ole tasa-arvoisia kaikille työntekijöille, samoin kuin aikuiskoulutustuen¹⁷ mahdollisuudet vaihtelevat työhistorian mukaan. Opintovapaasta tiedottaminen on kuitenkin tärkeä asia ja ratkaistavissa, koska kyse on laista, ei harkinnanvaraisesta mahdollisuudesta.

Pohjois-Pohjanmaalla korkeakouluopinnot eivät sovi työssä olevan kalenteriin kovinkaan helposti. Aikoinaan iltaviiikonloppuajaksi toteutetut aikuisopinnot on nyt integroitu päiväopiskelijoiden sekaan, jolloin työn ohella opiskelu on vaikeutunut huomattavasti. Alueeltamme käydäänkin amk-opintoja mm. Kemi-Tornioon ja Rovaniemelle, jossa aikuisten opiskelumahdollisuuksiin on panostettu mm. etä- ja verkko-opetusta kehittämällä. Kuinka korkeakouluorganisaatioita voisi kannustaa ja palkitakin siitä, että tuottavat opiskelumahdollisuuksia työssä oleville? Ratkaisuja on olemassa, löytyykö halua? Aikuiset tarvitsevat vaihtoehtoisia tapoja hankkia osaamista ja tehdä opintoja. Erilaiset ”paketit”, joilla täydennetään jo olemassa olevaa tutkintoa ja osaamista, olisivat tärkeitä. Aikuisella ei ole aina tarvetta kokonaiselle tutkinnolle. Osa mielenkiintoisista koulutuksista alueella on suunnattu vain työttömille työnhakijoille. Jotkin työssä oleville suunnatut koulutukset maksavat jopa tuhansia euroja. Elinikäinen oppiminen tulisi ottaa aidosti tavoitteeksi ja tukea sitä monipuolisesti, myös työssä olevien mahdollisuus ylläpitää ja päivittää osaamistaan.

Työttömyydestä koulutukseen

Työttömän on selvitettävä opintojen saatavuus omalla alueellaan sekä opintojen rahoitus. Jollei opiskelu ole kokopäiväistä, on toisinaan kovin hankalaa selvittää TE-toimiston ja KELAn kanssa, voiko opintoja suorittaa työttömyysetuutta menettämättä. TE-hallinnon harkinnanvaraisuus on työttömän toimeentulolle uhka. Erilaiset elämäntilanteet ja perhesyyt voivat rajoittaa muuttamista opintojen perässä tai kulkemista kauemmaksi omalta asuinpaikkakunnalta. Myös halu valita varmasti työllistävä ammatti, joka olisi myös kiinnostava, hankaloittaa soveltuvien opintojen löytymistä. Tiedon ja ohjauksen puute hidastaa tätä siirtymää. Työtön työnhakija tarvitsisi enemmän tietoa, neuvontaa ja ohjausta ammateista, työtehtävistä ja työllisyystilanteesta.

¹⁶ Finlex: [Opintovapaalaki](#)

¹⁷ Työllisyysrahaston (ent. Koulutusrahasto) [aikuiskoulutustuki](#)

Vastavalmistuneet työnhakijat ovat tehneet valtavan puserruksen saadessaan opinnot päätökseen. Kun he ilmoittautuvat työnhakijoiksi, heillä itsellään ei ole välttämättä suuri kiire siirtyä heti eteenpäin, vaan osa haluaa hengähtää hetken. Kuinka voitaisiin vahvistaa ajatusta, että nopea siirtyminen työelämään on kannattavampi, sillä työttömyyden piteneminen vaikeuttaa työllistymistä ja saattaa lisätä syrjäytymisriskiä?

Koulutuksen kerran tai useammankin kerran keskeyttäneet nuorten kohdalla tulisi perehtyä paremmin siihen, miksi koulutus aiemmin keskeytyi. Nopea uuteen palveluun, koulutukseen tai työhön siirtyminen ei auta, jos syyt ovat selvittämättä ja hoitamatta. Useammat keskeytykset heikentävät nuoren itsetuntoa ja uskoa mahdollisuuksiinsa tässä yhteiskunnassa. Kuinka tähän problematiikkaan sopivat uudet työvoimapalvelujen pilotit, jotka painottavat tulosperusteisuutta eli palveluntarjoajalle maksetaan erityisesti tuloksesta, kun nuori siirtyy eteenpäin, esim. koulutukseen? Myös tiedonsiirtoon toimijoiden välillä tarvitaan kehitystoimia, jotta asiakkaita voidaan auttaa parhaalla mahdollisella tavalla.

Amisreformin myötä tutkintotavoitteinen koulutus keskittyy Oulun alueelle ja suurimpiin keskuksiin, missä opilaitokset sijaitsevat. Haja-asutusalueella järjestettävän koulutuksen määrä on vähentynyt selvästi. Kuinka pidämme koko maakunnan asuttuna, osaavana ja elävänä? ELY-keskusten vastuulle jäänyt ei-tutkintotavoitteinen työvoimakoulutus ei houkuttele työnhakijoita riittävästi, eikä aina myöskään vastaa yritysten tarpeisiin, vaikka sitä kyetäänkin järjestämään nopeasti ja joustavasti työpaikkojen tarpeisiin. Tähän kohtaantoon tarvitaan uusia keinoja. Työttömien ja koulutuksenjärjestäjien yhteinen foorumi puuttuu.

Työnhakijoiden mahdollisuuksia työhön tutustumiseen tulisi lisätä. Yritykset löytävät työntekijöitä harjoittelujen kautta, mutta työnhakijoilla ei tätä mahdollisuutta juuri enää ole. Työkokeilu¹⁸ voidaan kokea leimaavana, rekrytointikokeilu¹⁹ voi antaa liian suuria odotuksia työnhakijalle tai kuulostaa velvoittavalta työnantajan korvissa.

Haasteena alueellamme on erityisesti se, kuinka voidaan järkevällä tavalla koota ja koordinoida tälle kohde-ryhmälle suunnattuja palveluja, ja viestiä niistä houkuttelevasti ja kiinnostavasti niitä tarvitseville. Palveluja on paljon, ne ovat hajallaan ja lokeroituneita, toimijat tavoittelevat samoja asiakkaita. Työnhakija-asiakkaan tilanteen kokonaisvaltainen edistäminen on haastavaa. Eri palvelut pyörivät vajaakäynnillä ja ovat asiakkaille hankalasti löydettävissä. Mitä apua tähän kokonaisuuteen tuo Työmarkkinatori? Ohjaamon tapaisia, yhden luukun ja matalan kynnyksen uraohjauspalveluja tarvitaan kaikille, koko maakunnan alueella, sekä työttömille että työssä oleville.

Tämä siirtyminen on yksi ESR-hankkeiden kulta-alueista, ja alueeltamme löytyykin runsaasti hyviä hankkeita, käytäntöjä ja toimintoja siirtymän sujuvoittamiseksi: työvoimakoulutukset, työvoimapolitiittiset valmennukset (työnhakuvalmennus, uravalmennus, yksilöllinen työhönvalmennus), nuorten työpajat ja niissä kokoontuvat avoimet ryhmät, Ohjaamot ja niiden avoimet ryhmät, OpinTori –palvelu ja aikuiskoulutuksen ohjaustoimijoiden verkosto, OSAO Ovi –palvelu, TAKE-hanke, VarmaStartti, Ammattikaista, Nuoret töihin ja Nuoret kohti töitä –pilotit sekä etsivä nuorisotyö.²⁰

¹⁸ TE-palveluiden [työkokeilu](#)

¹⁹ TE-palveluiden rekrytointikokeilu päättyi vuoden 2018 lopussa. Kahden vuoden aikana kokeiluun osallistui vain hie-
man toistakymmentä työnhakijaa Pohjois-Pohjanmaalla.

²⁰ Löydetty linkit mainittuihin hankkeisiin ja toimintamuotoihin: [työvoimakoulutukset](#), työvoimapolitiittiset [valmennukset](#) (työnhakuvalmennus, uravalmennus, yksilöllinen työhönvalmennus), nuorten työpajat ja niissä kokoontuvat avoimet ryhmät, Ohjaamot ja niiden avoimet ryhmät, [OpinTori –palvelu](#) ja aikuiskoulutuksen ohjaustoimijoiden verkosto, [OSAO Ovi –palvelu](#), [TAKE-hanke](#), [VarmaStartti](#), [Ammattikaista](#), Nuoret töihin ja Nuoret kohti töitä –pilotit sekä etsivä nuorisotyö. TE-palveluiden paikallisilta Pohjois-Pohjanmaan sivuilta löytyy kattava lista työllistymistä edistäviä hankkeita: <http://toimistot.te-palvelut.fi/pohjois-pohjanmaa/tyollistymista-edistavat-hankkeet>

Onnistuminen koulutus-, nuoriso- ja yhteisötakuun toteutuksessa Pohjois-Pohjanmaalla 2017-2018

Vahvuudet

Alueen vahvuutena on kohtuullinen koko asukasmäärän ja toimijoiden suhteen. Toimijat nuorten palveluiden kentällä tuntevat toisensa. Peruskoulun jälkeinen sijoittuminen on hyvällä tasolla, valtaosa nuorista pääsee opiskelemaan ensimmäisen hakutoiveensa mukaiseen paikkaan. Ammatillisen koulutuksen kentällä aluetta hallitsee Oulun seudun ammattiopisto, joka suurimpana toimijana pystyy tarjoamaan omia palveluitaan yhdeltä luukulta ja tarjolla on myös TNO-palvelua koulutuksesta kiinnostuneille. Myös korkeakoulutuksen kenttä on selkeä, nojautuen vahvasti Oulun ammattikorkeakoulun, maakunnan eteläisissä osissa Centria ammattikorkeakoulun ja Oulun yliopiston tarjontaan. Koulutusta on etenkin Oulun alueella paljon tarjolla ja vaihtoehtoja on tullut lisää. Kuntia on tuettu niin, että nuoret saisivat turvallisen aikuisen tukea etsivän nuorisotyön kautta ja turvallisen paikan tulevaisuuden pohdintoille nuorten työpajatoiminnassa. Nämä jo vakiintuneet erityisnuorisotyön muodot ovat tuoneet apua ja tukea monelle nuorelle useamman vuoden ajan. Alueella on tarjolla ohjausalan koulutusta ja Oulu suurena kaupunkina houkuttelee muutoinkin osaavaa ja pätevää ohjaushenkilöstöä työhön alueelle.

Heikkoudet ja kehittämistarpeet

Elinikäisen ohjauksen kentällä sekä hallinnon tasolla että toimijoiden arjessa nuorisotakuun käsite on hiipunut kadoksiin. Siitä ei enää puhuta, eikä näin ollen sen tavoitteitakaan pidetä esillä eikä juuri niiden tavoitteiden eteen tehdä erityisesti työtä. Toiminnassa pyritään auttamaan jokaista nuorta ja edistämään jokaisen alueen asukkaan, sekä alle 30-vuotiaiden että vanhempien, sujuvia polkuja eteenpäin. Toimijoiden ja rahoittajien keskuudessa alueen korkea nuorisotyöttömyys on tiedossa, ja näin useat toiminnot suuntautuvatkin alle 30-vuotiaiden kohderyhmään.

Nuorten tilanne ei tilastojen valossa ole riittävästi parantunut. Uusien kehittämistoimenpiteiden läpivienti koetaan osin hyvin vaikeaksi. Kaikilla alueen toimijoilla on omat toimintakulttuurinsa ja autonomiansa, yhteistä toimintamallia on hyvin vaikea saada sovittua ja vietyä läpi. Tarvitaan alueen kaikkien toimijoiden tiivistä yhteistyötä ja aktiivisempaa verkostoitumista.

Vaikka peruskoulun jälkeinen sijoittuminen on hyvällä tasolla, alkavat ongelmat näkyä jo pian toisen asteen opintojen aloituksen jälkeen. Opintojen keskeyttämisistä tapahtuu paljon. Keskeyttäneille nuorille laaditut jatkosuunnitelmat eivät tuota toivottuja tuloksia.

Alueen haasteina on psyykkisesti oireilevien nuorten tilanne ja pitkät jonot avun ja hoidon piiriin. Ongelmia pitäisi tunnistaa ja hoitaa aiemmin, joten palvelujen tulisi olla helposti ja nopeasti saatavilla. Pysyminen opinnoissa tai työssä ei onnistu, jos psyykinen vointi ei ole kunnossa. Alueellamme on valtakunnallisesti myös voimakkaimmin sukupuolisegregoituneet työmarkkinat ja nuorten koulutusvalinnat. Tämä kehitys näyttää vain vahvistuvan. Tästä näkökulmasta yhteiskunnallisen tasa-arvon edistäminen ei ole onnistunut. Kaikki nuoret eivät osaa käyttää nettipalveluja, puhumattakaan esim. TE-toimiston tai KELAn asioiden hoitamisesta itsenäisesti. Nuoret tarvitsevat enemmän kasvokkain tapahtuvaa palvelua ja ohjausta.

Valitettavaa on, että eri hallintokunnat eivät tee tarpeeksi yhteistyötä. Vaikka nuorisotyön mahdollisuudet on tunnistettu, jokainen hallintokunta koittaa keksiä pyörän uudelleen sen sijaan, että tukisi jo olemassa olevia toimintoja nuorten hyväksi. Sosiaali- ja terveystoimi haluaa lanseerata rinnalla kulkijat, jotka tekevät käytännössä samaa työtä kuin etsivät, KELA keksi Nuotti-valmennuksen, mikä ei poikkea etsivästä nuorisotyöstä. Työ- ja elinkeinotoimi satsaa parhaillaan kahteen nuorten työllistämisen pilottiin (Nuoret töihin ja Nuoret kohti töitä), eikä sen vuoksi ohjaa nuoria nuorten työpajoille tai muihin jo olemassa oleviin nuorten palveluihin. Nuorten työpajatoiminta vaatii sekä jatkuvaa kehittämistä. Nuoret tulee saada mukaan kehittämistyöhön ja sitä onkin jo aloitettu.

Olisi hienoa, jos yhteistyö eri hallintokuntien välillä olisi niin toisten työtä kunnioittavaa ja tukevaa, ettei pyörää tarvitsisi joka kerta keksiä uudestaan. Yhdessä tekemisessä on voimaa. Lainsäädännöllä ei tulisi estää nuorten työpajojen toimintaa (tuleva maakuntalaki) vaan kaikkien hallintokuntien tulisi yhdistää voimansa yhteisen hyvän kehittämiseen. Mikäli eri toimijoiden tärkeä osaaminen tunnistettaisiin ja tunnustettaisiin, voisimme ehkä saada entistäkin paremmin toimivat palvelut nuorillemme.

Ohjauspalvelujen kokonaisuuden koordinointi ja kehittäminen

Miten asiat toimivat Pohjois-Pohjanmaalla ELO-palveluiden kokonaisuuden koordinoinnissa ja kehittämisessä? (7 vastaajaa)

PALVELUJEN SUUNNITTELU	(KA)
Yhteisten tavoitteiden asettaminen alueellisille palveluille	3,4
Palvelujen suunnittelu monialaisessa yhteistyössä	2,3
Palvelujen suunnittelu erilaisten nivelvaiheiden ja siirtymien näkökulmasta	2,3
YHTEISTYÖ	
Yhteistyö eri koulutusasteiden kesken	3,3
Koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhteistyö	3
Alueellinen yhteistyö eri hallinnonalojen kesken	2,6
Ohjauspalvelujen kokonaisuuden koordinointiin ja kehittämiseen liittyvä työn- ja vastuunjako eri toimijoiden kesken	2,3
Eri tahojen sitoutuminen yhteistyöhön	2,3
ASIAKKAAN NÄKÖKULMA	
Asiakkaan ohjaustarpeiden tunnistaminen tai kartoittaminen	3,4
Asiakkaiden palvelukokemusten selvittäminen	2,4
Asiakkaiden tarpeita vastaavien ohjauspalvelujen saatavuuden varmistaminen	2,3
Asiakkaiden sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen	2,5
Asiakkaiden osallisuuden edistäminen	2,8
Ohjauspalvelujen tasalaatuinen toimivuus eri nivel- ja siirtymävaiheissa	2,5
RESURSSIT	
Henkilövoimavarojen riittävyys ohjauspalvelujen kokonaisuuden koordinoinnissa ja kehittämisessä	2
Taloudellisten resurssien riittävyys ohjauspalvelujen kokonaisuuden...	2
ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN	
Ohjauksen sisältöjen jatkuva kehittäminen	3,1
Ohjauksen menetelmien jatkuva kehittäminen	3,3

Uudenlaisten toimintatapojen luominen ohjaukseen	3,1
Ohjaushenkilöstön osaamisen jatkuvan kehittymisen tukeminen	3,3
Ennakointi ohjauspalvelujen suunnittelussa ja tuottamisessa	2,2
Ohjauspalvelujen laadun arviointi	2,3
Ohjauspalvelujen vaikuttavuuden arviointi	2,3
Ohjauspalvelujen laadunvarmistus	2,4
Ohjauspalvelujen strateginen kehittäminen	2,5
Alueellisten palvelujen yhteisten tavoitteiden toteutumisen seuraaminen	2
Monialaisen verkostoyhteistyön vaikuttavuuden arviointi	1,7
Monialaisen verkostoyhteistyön kehittäminen	3

Koordinointia ja kehittämistä edistävät ja rajoittavat tekijät

Koordinointia ja kehittämistä edistää maakunnallinen ELO-yhteistyöryhmä, joka kokoaa yhteen eri tahoja. Kokonaisuus on kuitenkin niin laaja, että sen hallitseminen on vaikeaa eikä muutama yhteistyöryhmän kokous vuodessa riitä siihen. Kyse on myös vallasta: kenellä olisi riittävästi ”mandaattia” koordinoida kaikkea, koordinointi kun on myös valtakysymys ja voidaan kokea autonomisissa organisaatioissa puuttumiseksi – etenkin, kun katse kääntyy yhteisiin kehittämistoimiin. Nykyisellään ELO-yhteistyöryhmän toiminta on ”asioiden tilan toteavaa” ja tiedon jakamista, jota jokainen mukana oleva organisaatio hyödyntää omassa toiminnassaan. Voisiko ryhmällä jonain päivänä olla vahvempi asema ja niin vahvat toimijat, että koordinointi ja yhdessä kehittäminenkin onnistuisi, aidosti?

Maakunnallista, ELY-keskuksille annettua koordinointi- ja kehittämistehtävää rajoittaa näin suuren kokonaisuuden edessä myös resurssit: ajan, henkilöstön ja rahan puute. Myös verkostossa mukana olevien organisaatioiden vähentyneet resurssit vaikuttavat asenteisiin ja osallistumisaktiivisuuteen. Organisaatiot saattavat resurssien vähetessä kääntyä enemmän sisäänpäin kuin toisiinsa päin: he kehittävät toimintaansa omaehtoisesti, eivätkä lähde mukaan tai sitoudu yhteisiin kehittämistoimiin, ainakaan kehittämishankkeiden päätyttyä. Tämä haastaa erityisesti nivel- ja siirtymävaiheet, jotka ovat eri toimijoiden yhteisiä asioita ja kaipaavat asiakslähtöistä kehittämistä organisaatiolähtöisen ajattelun sijaan.

Ohjauspalveluiden kokonaisuudessa ei näy elinikäinen oppiminen tarpeeksi hyvin. Vapaan sivistystyön oppilaitoksista vain osa on esillä. Myös putkimainen toimintatapa ja organisaatioiden itsenäinen ja autonominen työ ”putkissa” on haaste koordinoinnille ja kehittämiselle. Koetaan, että on liian tarkat rajat, kuka saa tehdä yhteistyötä ja kenen kanssa.

Kunnilla on velvollisuus nuorisolain mukaan perustaa paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten ohjaus- ja palveluverkosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä, jonka kohderyhmänä ovat kaikki kunnassa asuvat nuoret. Verkostoja on kyllä perustettu, mutta niiden toiminta on hyvin eritasoista. Niissä kunnissa, joissa tarvittavat hallintokunnat ovat sitoutuneet verkoston toimintaan, on nähtävissä edistystä ohjauspalvelujen järjestämisessä. Maakuntaudistuksen yhteydessä tämä verkostotyö voi vaikeutua entisestään, kun sote-toimijat siirtyvät maakuntaan. Verkostoilla on lain mukaan asetettu kolme tehtävää. Yhden tehtävän mukaan verkoston tulee edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista, yhteisiä menettelytapoja nuoren palveluihin ohjaamisessa sekä tiedonvaihdon sujuvuutta. Tässä olisi hyvä koordinaatio- ja kehittämisalusta ohjauspalveluille. Myös tämä työkalu tulee tunnistaa ja tunnustaa ja verkostoille tulee antaa niille kuuluva asema myös maakunnallisessa koordinoinnissa.

ELO-toiminnan keskeisimmät vaikutukset ja hyödyt koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheiden kannalta

Vaikutuksia ja hyötyjä nivel- ja siirtymävaiheisiin saadaan yhteistyön, verkostojen ja tiedonkulun myötä. Eri toimijoiden tietoisuus kokonaisuudesta on lisääntynyt. Toimijoiden yhteen saattaminen lisää tuntemista, joka helpottaa yhteydenottoa puolin ja toisin.

ELO-toiminnassa saatetaan yhteen yhteistyöryhmän lisäksi myös tieto-, neuvonta- ja ohjaustyön toimijatason asiantuntijoita seminaareissa, tapahtumissa ja tapaamisissa. Näin tutustutaan alalla työskenteleviin, saadaan tietoa toisten tekemisestä ja palveluista ja päällekkäisen työn tekeminen vähenee. Myös ”ajan hermolla pysyminen” eli ajankohtaisten valtakunnallisten asioiden seuraaminen ja käsittely alueella on toimijoille tärkeää. Elinikäisen ohjauksen toiminta lisää toimijoiden ammatillista ylpeyttä ja vahvistaa ammatillista identiteettiä, ohjaus nähdään tärkeänä ja merkittävänä toimintona yhteiskunnassa ja omasta työstä ollaan ylpeitä. Tämän myötä halu kehittää itseä ja omaa työtä kasvaa.

Kansallisten koulutus-, TE- ja nuorisopoliittisten linjausten ja uudistusten vaikutukset nivel- ja siirtymävaiheisiin sekä niihin liittyviin TNO-palveluihin

Ammatilliseen reformiin liittyvä osaamisperusteisuus auttaa osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa ja huomioi myös vapaan sivistystyön kentällä hankitun osaamisen paremmin. Myös yksilölliset opintopolut mahdollistuvat ja jatkuva haku on kehittynyt.

Sinänsä hieno idea amisreformissa on vesittynyt joidenkin oppilaiden kohdalla pahasti. Nuori ihminen tarvitsee ryhmän, johon kuulua, kouluaikana esim. luokan, harrasteryhmän, kaveriporukan, perheen jne. Ammatillisen koulutuksen reformi vähensi mahdollisuuksia ryhmäytymiseen. Lähiopetusta on karsittu kovasti. Nuoret ovat ilmoittaneet, että he ovat joskus ihan hukassa, mitä pitää tehdä ja missä pitää olla. Oman ryhmän puuttuminen vähentää myös ”tarvetta” lähteä kouluun, kun ryhmän imua ei ole. Opinnot eivät etene ja pahimmillaan nuori haluaa antaa periksi ja lopettaa koko koulun käynnin. Onko yksilöllisyyden korostamisessa menty liian pitkälle? Ihmisyys syntyy vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa.

Hallituksen toteuttamat säästöt koulutuksesta ovat rampauttaneet koulutussektoria merkittävästi, vaikka asiaa on yritettykin paikata monenlaisilla uudistuksilla. Rahoitusleikkaukset vaikuttavat edelleen vahvasti. Muutosten myötä opettajuuden muutos aiheuttaa jonkin aikaa haasteita palvelujen tuottamisessa. Amisreformin tuoman jatkuvan haun myötä ammatilliset oppilaitokset ja erityisesti opinto-ohjaajat ovat uuden asian edessä. Toiset kokevat, että nivelvaiheet eivät ole enää niin hyviä ja tiiviitä kuin aiemmin. Myös tästä syystä ohjattavien määrän rajaaminen opinto-ohjaaja kohden olisi tärkeää.

Muutokset aiheuttavat asiakkaissa epävarmuutta ja huolta ennen voimaan tuloaan, kun kaikki käytännön asiat eivät ole selvillä. Näin on esimerkiksi korkeakoulujen valintauudistusten kohdalla.

Nuorisotoimen tulevaisuuden linjauksista: keväällä on vaalit ja on aika uudistaa VaNuPo eli valtakunnallinen nuorisotyön ja politiikan ohjelma²¹, joka sisältää tarkemmat tavoitteet valtakunnalliselle nuorisotyölle ja -politiikalle ja niiden tukemiselle. VaNuPo sovittaa yhteen nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisten ministeriöiden määrittelemät tavoitteet ja toimenpiteet, joilla ne toimialallaan edistävät nuorisolain mukaisten tavoitteiden toteuttamista ohjelmakaudella. Olisi hienoa, jos tämäkin ohjelma otettaisiin aidosti huomioon, kun suunnitellaan, kehitetään ja koordinoidaan nuorille suunnattuja palveluja.

²¹ Nykyinen VaNuPo löytyy [tästä linkistä](#).

Työvoimakoulutuksen siirtyminen VOS-koulutukseksi on kangistanut järjestelmää, joka ei ole enää yhtä nopea ja notkea kuin aiemmin. Koulutusta ei myöskään järjestetä yhtä laajasti maakunnassa kuin aiemmin. Esim. rekrykoulutukset, joita ELY-keskukset ostavat, voisivat olla vaikuttavimmillaan, kun niissä olisi tutkinnon osa mukana – nyt se ei ole mahdollista. Myös maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksia on hyvin vähän suurten keskusten ulkopuolella.

Amisreformissa uudistettu ammatillisen koulutuksen rahoitus kannustaa oppilaitoksia koulutuksen vaikuttavuuteen. Fokuksessa tulisi olla mm. hakevan toiminnan kehittäminen, eli juurikin nivel- ja siirtymävaiheiden toiminnan ja palvelujen kehittäminen, sekä urasuunnittelun ohjaaminen koko opintojen ajan, myös niiden päätyttyä, saattaen opiskelijan työelämään / jatko-opintoihin. Amisreformissa alas ajettu aikuiskoulutus on kaikille aikuisille menetys. Aikuispedagogiikka on oma osaamisen alansa ja viime vuosien aikana sitä osaamista on menetetty, kun aikuisoppilaitoksia on yhdistetty ammattiopistoihin. Alueemme aikuiskoulutusoppilaitokset ovat myös tehneet jo vuosikausia hyvää hakevaa toimintaa aikuisten parissa kattaen myös TNO-palvelun tarjoamisen aikuisille.

Kasvupalvelu-uudistus huolestuttaa. TE-hallinto olisi valtiollinen, yhteistä hyvää edistävä taho, joka nyt ajetaan alas suosimalla yksityisiä palveluntuottajia. Erilaisissa työlläytymiseen ja valmennuspalveluihin liittyvissä tulospohjaisissa piloteissa on jo kuitenkin havaittu, että palveluntuottajat toimivat liiketalousperiaatteella, optimoiden omat voittonsa. Aina ei yhteiskunnan ja yksilön paras ole silloin etusijalla. Valmistelu on toki vielä hyvin alkuvaiheessa, joten pelkoja voi herättää sellaisetkin asiat (esim. asiakkaiden palvelutarpeen arviointi, palveluihin ohjaaminen) jotka tulevatkin hoidetuksi Kasvupalveluissa aivan mallikkaasti.

LOPUKSI: ELO-yhteistyöryhmän tavoitteet nuorten nivel- ja siirtymävaiheisiin liittyen

Pohjois-Pohjanmaan ELO-yhteistyöryhmän tavoitteena on, että jokaiselle maakunnan asukkaalle löytyisi oma polku eteenpäin, kohti työtä ja mielekästä, hyvää elämää. Tämän nivel- ja siirtymävaiheiden arvioinnin tuloksena yhteistyöryhmä valitsi itselleen keskeisimmät vaikuttamisen tavoitteet vuosille 2019-2020:

- PALVELUJEN SUUNNITTELU: Palvelujen suunnittelu monialaisessa yhteistyössä
- RESURSSIT: Ohjauksen saatavuus ja resurssit ohjaustyöhön varmistettava
- ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN:
 - Ennakointi ohjauspalvelujen suunnittelussa ja tuottamisessa
 - Ohjauspalvelujen vaikuttavuuden arviointi
 - Ohjauspalvelujen laadunvarmistus